

MAKEDONSKO SONCE

М

еја интервју

ЖАРКО БАШЕСКИ, скулптор

МАКЕДОНИЈА МОКНА И ЕДИНСТВО ДРЕВНОТО МИ

ЕНА КАКО ВО НАТО

Жарко Башески е роден во Прилеп во 1957 година. Гимназија завршува во родниот град, а дипломира на Факултетот за ликовни уметности во Скопје. Постдипломските студии ги завршува во 1998 година на матичниот Факултет, каде што во тој момент работи како стручен соработник. Од 1988 година е член на Друштвото на ликовни уметници на Македонија, каде што има остварено голем број активности (групни и самостојни изложби). Живее во Скопје и работи како доцент на Факултетот за ликовни уметности.

На почетокот од творештвото е окупиран со изработката на скулптури - инсталации инспирани од византискиот период на овие простори, артикулирани преку за него специфичниот ликовен јазик, по кој јавноста и го препознава. Во овој период, во последниве неколку години, го обработува античкиот период (портрет), преку неговиот препознатлив пристап и го третира како продолжение на претходното творење.

■ Разговорот го водеше: **Милева ЛАЗОВА**

Господине Башески, изминатиов период бевте преокупиран со изработката на скулптурата на Александар Македонски. Каков предизвик за Вас претставуваше изработката на ова уметничко дело?

БАШЕСКИ: Моја проблематика, односно преокупација е античкиот портрет во повеќе фази, во смисла на психолошкиот момент на човекот, на портретот во одреден период. Античкиот период ми е едно продолжение на последната изложба која беше наречена "Храм" и со која ги опфатив проблемите на архитектурата преку ликовен јазик. Така, се зафатив со обработка на портрет и на Александар Македонски. Почнав да го обработувам од повеќе аспекти и во тој период дојде до средба со господинот Зоран Тодороски од Прилеп, кој посака да му направам една скица, модел за скулптура на Александар Македонски која ќе биде поставена во овој град. Исто така, за оваа идеја разговаравме и со господинот Џорџ Атанасоски, кој беше воодушевен од замислата да се направи една ваква скулптура. Макетата која ја изработив (во консултација со архитектот Вангел Божиновски), им се допадна така што преминавме на реализација на идејата. Ова го нарекувам меморијална скулптура. Крајна

цел е тоа да не биде споменик на Александар Македонски туку да биде скулптура која ќе претставува олицетворение на моќта што е проникната од овие простори, поточно од Македонија, пред неколку милениуми. За тоа апсолутно не треба да се размислува, иако некои сакаат да ни го негираат. Факт е дека зачетокот е од тука, од овој народ и сметам дека сите треба да знаеме дека сме продолжение на тој антички човек. Сакам од мојата скулптура да се чита дека тој не бил само воин туку и визионер, како еден човек космополит кој сакал да соединува, да гради, а не да растура, да пљачкосува, да уништува. Скулптурата е направена во движење кое симболизира повик до македонскиот народ да се бори како што се борел и во минатото за да го зачува својот идентитет.

Каков беше процесот на изработката на скулптурата, колку време Ви беше потребно, каков материјал користевте при творењето, кои се нејзините димензии и дали ја реализиравте така како што ја замисливте?

БАШЕСКИ: Почнувам со изработка на скица која ја направив во гипс. Кога почнав да ја работам во големи димензии (2,60 м) скицата претрпе некои промени, во смисла на прилагодување на димензиите затоа што секоја димензија бара свој пристап. Тоа е долготраен процес кој не може да се скрати, се работи во глина, па потоа се лие во гипс и на крај се носи на лиење во бронза. Потоа се врши

еден вид заштита на материјалот кој сакам да го направам посовремен, во смисла на патинирањето (современо обојување), каде би се доближил до најсовременото финалирање.

Каде ќе биде поставена статуата на Александар Македонски и кога ќе биде свечениот чин на откривање на делото?

БАШЕСКИ: Скулптурата Александар Македонски ќе биде поставена во Прилеп, оваа есен. Благодарение на нарачателот, господинот Атанасоски и на неговите сфаќања, со желба и љубов кон македонскиот народ, храбро да се одлучи да инвестира во една ваква скулптура каква што кај нас во Македонија нема, нашава држава ќе го има ова грандиозно дело. По подолг временски период ова е прва скулптура на Александар Македонски на овие простори, изработена од македонски автор. Навистина е многу храбро од господинот Атанасоски што се одлучи на вакво нешто, особено во овие времиња на притисоци против македонскиот народ. Тој ризикува и на политички и на економски план, ризикува во секој поглед.

Вајарството е уметност. Како Вие ја сфаќате и ја доживувате уметноста, односно што таа претставува за Вас?

БАШЕСКИ: Вајарството, како што рековте, е уметност. Но, за мене претставува еден вид израз бидејќи тоа што сакам да го кажам, го изразувам, го моделирам и го преточувам во скулптура.

За мене тоа е начин на изразување, начин на мислење, начин на постоење, скулптурата е мојот живот.

Факт е дека не е лесна работа да се биде скулптор. За една личност да биде уметник таа треба да има талент, но сепак господине Башески, поседувате ли Божји дар?

БАШЕСКИ: Не знам што подразбирате под талент и Божји дар, јас ги сфаќам како ист термин. Талентот или Божјиот дар (кој повеќе го сфаќам како народски збор), може да се види само од одредена временска дистанца на реализирани скулптури или ликовни дела, кои ќе бидат прифатени и верифицирани од стручното и јавното мислење. Талентот или Божјиот дар можат да резултираат само преку одреден производ, во овој случај преку скулптурата. Ако таа биде прифатена и оправдана меѓу народот, значи талентот постои. Крајниот резултат е делото, оценка за одредена талентираност.

Се сеќавате ли на Вашата прва скулптура, кога ја изработивте и што Ви беше инспирација? Од каде афинитетите кон овој вид уметност и зошто се определивте токму за скулпторството?

БАШЕСКИ: Не можам да се сетам на првата скулптура. Тоа сигурно беше за време на моите студии. Можам да се сетам само на обидите за да создадам една скулптура и како сум размислувал во тој период, но не би можел конкретно за завршена скулптура и мислам дека тоа не е ни важно. По завршувањето на студиите веднаш се зафатив со подготовка на самостојна изложба, а учествував и на други групни изложби,

така што бев многу активен. Во тој период сфатив дека скулпторството е мојот живот, мојата опседнатост. Оттогаш почнав активно да се занимавам со скулптура, па до ден-денес исклучително оваа професија максимално ме исполнува.

Сигурно дека имате реализирано бројни изложби, кажете ни каде сè љубителите на Вашата уметност можеле да ги видат Вашите дела?

БАШЕСКИ: Имам реализирано 5-6 самостојни изложби само во нашава земја, а надвор од Македонија сум учествувал на повеќе групни изложби - во Германија, Турција, Грција, Бугарија, речиси во цела Европа, како и во Америка. Меѓутоа, сум реализирал и повеќе самостојни проекти - скулптури во простор, екстериерни и интериерни. Би ја спомнал скулптурата "Храм", која е поставена пред Дирекцијата за култура и уметност, а е дел од претходно реализираниот проект пред Музејот на современа уметност и е донација од Дирекцијата за култура и уметност за град Скопје. Потоа, скулптурата пред поранешна Балканска банка, изработена од росвајт, како и птицата "Феникс" која сега е во реализација, а треба да биде поставена пред Музеј на Град Скопје. Овој проект го добив преку конкурс на Собранието на Град Скопје каде што се доделија две награди од кои едната ми припадна мене. Пред Музејот на современа уметност се наоѓа скулптура, која е еден сегмент од последниот проект и треба да поставам уште една како дел од постојаната поставка на Музејот. Пред неколку години почнав еден голем проект "Порта на сонцето", кој треба да се наоѓа на преминот кај Плетвар, а ќе биде изработен од гранитни монолити - блокови со околу 14 метри широчина и седум метри височина, во форма на лепеза која би симболизирала сонце. Овој проект е почнат уште пред три години и би сакал да се реализира што е можно побрзо.

Во тек е и проектот "Александар Македонски". Во план сè уште две скулптури - за бранителите на Македонија, која е реализирана, но сè уште не е поставена и "Крило" од Здружението на родители на погинати војници од АРМ во текот на 1991/92 година, која веќе се поставува пред Домот на градежниците.

Која е Вашата инспирација за создавањето вакви дела? Дали сте концентрирани конкретно на портрети, или на скулптури, или...?

БАШЕСКИ: Сега, во овој момент работам и на портрети - скулптури. Скулптурите ги работам класично, но ги реализирам со употреба на современи (полиестер, епокситни смоли) и во огромни димензии. Мене портретот не ми е важен како портрет, туку важно ми е тој или таа скулптура да зборува, да кажува некоја приказна. Значи, имам концепт кој е малку поразличен од оној класичен пристап. Инспирација ми е нашата македонска култура, историја, етнологија и тоа во поширок контекст - од неолитот па сè до денес. Навистина имаме богатство што за секој вајар во Македонија претставува голема инспирација. А она што го работам по конкурс, тоа се скулптури коишто се адаптирани повеќе за самиот простор каде што треба да бидат поставени и според нивната цел.

Во државава се соочуваме со партизација во секоја пора од општеството. Колку во културата е присутна партизацијата и дали тоа е дозволиво?

БАШЕСКИ: Немам некое чувство дека има многу партизација во културата. Некои велат дека има, но јас сепак мислам дека нема некое влијание. Дали некој уметник е определен за некоја политичка партија, не сум почувствувал во овој период. Во одредени периоди можеше да се случи да се појават некои партиски уметници, но и тие беа малубројни. Уметникот не треба да се приклучува кон некоја партија, затоа што сметам дека уметноста е надпартиска, што не значи дека тој не може да биде симпатизер на одредена партија.

Како Вие, од гледна точка на уметник, реагираате на ова што ни се случува во државава, конкретно на идејата за новата територијална организација?

БАШЕСКИ: Тоа е многу актуелно и многу важно за мене од аспект на граѓанин. Не можам да се согласам со територијални прекројувања без сериозна аргументација, која на крајот би била поткрепена со финансиска конструкција. Во овој момент и можеше да се донесе тој Закон, но без територијалните преразграничувања. Инаку, се согласувам дека има партиски тенденциозни промени, на штета на Македонците и на Македонија, но не знам дали за ова сценарио се одлучува тука во Македонија или доаѓа од надвор. Ова е доказ за слабоста на нашите политичари, тие не знаат да се избораат, не знаат да ја изиграат играта.

Соочени сме со економски колапс и општа сиромаштија. Може ли да се живее и да се преживее од уметничкото творење?

БАШЕСКИ: Само од уметничкото творење тешко може да се живее, затоа што кај нас нема континуитет, нема откуп на дела. Но, ако се работи многу, би можело некако да се живее. Кај

мене е полесно затоа што јас сум доцент на Факултетот за ликовна уметност и со оваа мојата работа можам да егзистирам и без откупувањето на моите дела.

Секој министер за култура има своја визија како да ги постави работите на ова мошне суптилно поле - културата. Каква оценка ѝ давате на националната стратегија за култура?

БАШЕСКИ: Не би можел нешто да кажам затоа што не гледам некоја стратегија. Обично, како кој министер ќе дојде на функцијата, во зависност од која партија е, така си ги протежира и своите. Сметам дека културата во ликовната (вајарската) сфера е некако запоставена и историски и во современово време. Имаше еден период кога современото творење беше поактивно, по првите години од осамостојувањето на Македонија, потоа еден период се одеше на реконструирање на нашето културно богатство. Според мое мислење, треба да се најде некоја средина. Можеби сега нема средства, но треба да се најде начин да се негува и овој дел од уметноста. Конкретно, со еден конкурс младите се активираа, што е мотив повеќе за тие да имаат желба и натаму да творат. Скулптурата треба да влезе пошироко и во домовите и во дворовите на луѓето, како и во деловните објекти. Забележително е дека во секоја кука има барем една уметничка слика, додека скулптури нема никаде или ако ги има тие се во мал број.

Сметате ли дека доколку би живееле во странство би биле пореспектиран и поуспешен отколку што сте во матичната држава?

БАШЕСКИ: Според мојата сегашна позиција и опус секако дека би бил многу успешен и во странство. Доколку како млад уметник заминев надвор од Македонија и кога така би стартувал во странство, тогаш секако ризикот би бил голем. Не може да се каже дали би поминал добро затоа што постои опасност и да се помине многу полошо отколку во сопствената земја, бидејќи би се борел во средина во која би бил туѓинец. Сметам дека дејствувам во време кое принудува да се напушти Македонија. Јас ја имам можноста да останам и со моите дела да помогнам во име на богатото македонско културно наследство. Нема уметник кој не сака неговите дела да живеат во родниот крај. Но, имам колеги и пријатели кои многу добро се снајдоа во странство и во финансиски и во статусен поглед.

Што за Вас претставува Македонија и каква би сакале да ја видите во иднина?

БАШЕСКИ: За мене Македонија претставува сè и во иднина би сакал да ја видам економски моќна и единствена како во древното минато.

Имаме ли шанси сè ова да го реализираме?

БАШЕСКИ: Имаме шанси! Мораме да се бориме, немаме друг избор и мораме мудро да играме. Не може некој да ни наметне да бидеме поинакви. И за време на сите туѓи владеења не сме го изгубиле нашиот идентитет. Отсекогаш сме имале притисоци, тоа не е нешто ново, но имаме долга историја и затоа не треба да се плашиме од никого и од никакви надворешни влијанија. Ги гледам младите: Македонија и ништо друго! Сега тие се посамостојни во национална смисла. Така ги гледам, а така и треба биде.